

Broken Consort

Vindingrijke variaties en hoe Orpheus de dieren verleidde

Programma met oude muziek en nieuwe animatiefilm door BRISK Recorder Quartet Amsterdam uitgebreid met 2 viola da gamba's: Rainer Zipperling en Susanne Braumann

William Brade (1560 -1630)	Suite Allmand – Paduana – Galliard – Allmandi – Volta – Masquerade – Allmand
William Byrd (1543 -1623)	Fantasia
Christopher Tye (ca.1505 -1623)	In Nomine 'crye'
Elway Bevin (ca. 1554 -1638)	Browning
William Byrd	Browning
Robert Johnson (ca. 1583 -1633)	The Satyrs Dance Adson's Masque
Anonymous	In Nomine

Pauze

Thomas Campion The Domestication of the Animal World
(1567-1620)

- Signal for the Masque
- Prelude - Entry of Orpheus with harp and an Silver Byrd in Hand - The Harp voluntary - The Nightingale - A harp Improvisation - The Camel's dance - A Harp Improvisation - The bear's dance - Volta - A Harp Improvisation - The hare's dance - A Harp Extemporization - The Hound's dance - A Harp Extemporization - The Bee's dance -Jig - A Harp Extemporization - The Swan's dance - Consort - The Animals Tamely placed

Voor de animatiefilm bij The Domestication of the Animal World wordt samengewerkt met il Luster Producties en studenten van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht.

BRISK Recorder Quartet Amsterdam:
Marjan Banis, Saskia Coolen, Bert Honig en Alide Verheij - blokfluiten

Programmatoelichting Broken Consort

'Op een paar Franse courantes na' schreef de Engelse componist Matthew Locke halverwege de 17^e eeuw, 'heb ik nog nooit een buitenlandse instrumentale compositie onder ogen gehad die het waard is om door een Engelsman te worden overgeschreven.' Zijn vakgenoot Christopher Simpson was in 1667 al even stellig; 'Naar buitenlandse componisten hoef je niet op zoek te gaan, zeker niet voor instrumentale muziek. Volgens mij is in dit opzicht geen enkele natie de gelijke van Engeland.'

Simpson vervolgde met de tevreden conclusie dat zijn landgenoten vooral uitblonden in het schrijven van meerstemmige consorts, en dat de *fantasia* de kroon was op de Britse instrumentale compositiekunst. Met deze chauvinistische uitlatingen kunnen we het nu ongeveer 350 jaar later zelfs als niet-Britten eigenlijk alleen maar eens zijn. Er is niet alleen ontzettend véél consortmuziek voorhanden, het is ook ontzettend prachtige muziek.

Geografisch geïsoleerd van het vasteland, was Engeland in politiek en religieus opzicht wezenlijk anders dan de rest van het continent. Mede hierdoor kon zich een geheel eigen muziekcultuur ontwikkelen. Terwijl in Italië de opera werd uitgevonden en heel Europa met de nieuwe mode meedeed, ging men in Engeland onverdroten verder met het componeren van *consorts*.

De term *consort* slaat niet alleen op het ensemble waarmee kamermuziek gespeeld kon worden in 2 tot ongeveer 7 stemmen, maar was ook van toepassing op het instrumentarium.

Zo staat in een inventaris van koning Henry VIII een *consort* blokfluiten en een *consort* oftewel *chest of viols* beschreven. Een set van instrumenten die bij elkaar hoorden, verschillende maten van een familie, ideaal om de polyfone (meerstemmige) fantasieën op uit te voeren. Naast de luit waren de blokfluit en de viola da gamba zeer geliefde instrumenten in het 16e en 17e eeuwse Engeland.

Bestond een *consort* louter uit leden van één instrumentenfamilie, met de naam *broken consort* werd in de 17e eeuw een combinatie van verschillende instrumentenfamilies bedoeld, zoals de combinatie van blokfluiten en gamba' die in dit concert te beluisteren is. Er waren diverse combinaties van instrumenten gangbaar. Blokfluit, viool, dwarsfluit, gamba, harp en luit zijn vandaag de dag weer volop in gebruik, maar wie kent nu nog de cither en de bandora?

In veel composities werd niet precies voorgeschreven welke bezetting het *broken consort* moest hebben. Zeker in uitgaven van dansmuziek, die zich voornamelijk op de amateurmarkt richtten, was het vanuit commercieel oogpunt belangrijk om de doelgroep zo groot mogelijk te houden. William Brade vermeldt dan ook op zijn titelpagina dat het om 'nieuwe uitgelezen Pavaues, Gaillardes, Canzones, Allemandes en Courantes' gaat, 'tot nog toe niet in druk verschenen en voor allerlei muziekinstrumenten te gebruiken.'

Na de danssuite van William Brade komen in dit programma de meer 'sophisticated' vormen uit de Engelse consort-traditie aan bod.

De composities met als titel *In Nomine* en *Browning* hebben één ding gemeen. Het zijn polyfone stukken, gebaseerd op een *cantus firmus*. De *cantus firmus* is een reeds bestaande melodie, die als 'ruggengraat' fungeert in de compositie. De componisten putten voor deze ruggengraten uit diverse bronnen. Zo is de kerkmelodie die John Taverner rond 1530 in zijn *Missa 'Gloria tibi Trinitas'* gebruikte voor de woorden 'In nomine Domine', een geheel eigen leven gaan leiden. Anderhalve eeuw lang hebben talloze Engelse componisten deze *cantus firmus* gebruikt als uitgangspunt voor hun *In Nomine's*. Christopher Tye alleen al schreef er maar liefst 21!

Niet alleen geestelijke melodieën, maar ook wereldlijke en zelfs volksmelodieën boden inspiratie.

De meest complexe Brownings, waarvan in dit programma de driestemmige van Elway Bevin en de vijfstemmige van William Byrd, zijn gebaseerd op het simpele deuntje van *The leaves be green*.

De betreffende melodie duikt in alle stemmen zeer herkenbaar op.

Na de pauze belanden we in een ander typisch Engels fenomeen: de *masque*.

Dit was een vorm van vermaak aan het hof, oorspronkelijk gemaskerd, waarin dans, dichtkunst, muziek en theater elkaar afwisselden in spectaculaire decors. Ook vuurwerk behoorde tot de mogelijkheden.

'*The Domestication of the Animal World*' is afkomstig uit *the Lords' Masque*, in 1613 uitgevoerd ter gelegenheid van een adellijke bruiloft. De muziek werd vaak, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de opera, door een collectief van meerdere componisten geschreven of bewerkt. Waarschijnlijk hebben behalve Thomas Campion ook Robert Johnson en Giovanni Coprario muziek voor deze *masque* geleverd.

We horen hoe Orpheus met zijn prachtige harpspel alle dieren betovert. De kameel, de bij, de nachtegaal, de beer en veel andere dieren worden getemd in arrangementen van vaak zeer bekende melodieën. De combinatie van deze muziek met een moderne animatiefilm maakt de uitvoering tot een theatrale gebeurtenis. Voor de animatiefilm wordt samengewerkt met il Luster Producties en studenten van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht.

Saskia Coolen